

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАЙЧИН РОМСКИ ЕЗИК III КЛАС ИЛИ ЗА ТРЕТА ГОДИНА НА ОБУЧЕНИЕ

(ИЗБИРАЕМИ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ И/ИЛИ ФАКУЛТАТИВНИ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебният предмет майчин ромски език в III клас или през третата година на обучение е с комплексен характер. Формираните в I клас или през първата година на обучение и във II клас или през втората година на обучение начални езикови, литературни, комуникативно-речеве и социокултурни умения се усъвършенстват и допълват в III клас или през третата година на обучение, като се отчитат възможностите за реализиране на междупредметни връзки и дейности за формиране на съвременните ключови компетентности.

Чрез учебната програма за III клас или за трета година на обучение по ромски език се реализират целите на обучението, свързани с:

- усъвършенстване на уменията на учениците да говорят и четат правилно и изразително, да пишат грамотно и четливо;
- овладяване и задълбочаване на знанията за частите на речта (лични местоимения, спомагателен глагол *съм*, глагол, съществително име, прилагателно име), за видовете морфемии (представка, корен), за видовете изречения по цел на изказване, за някои правоговорни, правописни, пунктуационни и граматически норми;
- усъвършенстване на уменията за възприемане и осмисляне на кратки по обем и достъпни като съдържание значими произведения от ромската литература за деца и с образци на фолклора; за споделяне на впечатления от чутото или прочетеното литературно произведение; за самостоятелно четене на художествени и научнопопулярни текстове, подходящи за възрастта;
- обогатяване на знания, умения и отношения, свързани с общочовешки ценности и общуване в мултикултурна среда;
- усъвършенстване на комуникативно-речевите умения за създаване на собствен текст с помощта на учителя по преживяна случка и по словесна опора;
- развитие на личностните качества и творческите способности на учениците.

В III клас или през третата година на обучение учебната програма включва знания от различни дялове на езика – фонетика, морфология, синтаксис, лексикология и лексикография, като се поставя акцент върху: звуковете (особеностите на правописа и правоговора на гласните и съгласните звукове в различни фонетични позиции, частите на речта (лично местоимение, спомагателен глагол *съм*), морфемите (корен иставка), сродните думи, видовете изречения по цел на изказване (подбудително и възклицателно), синонимите и пр. Овладяват се и знания за литературата, като се поставят акценти върху определени жанрови проявления от литературата за деца (пословица), някои фигури на речта (сравнение и епитет), някои компоненти на литературното произведение (художествено описание, повествование).

Учебната програма по майчин ромски език за III клас или за трета година на обучение представя учебното съдържание тематично, като за всяка тема са определени очакваните резултати от обучението и новите понятия. Въвеждането на нови понятия в III клас или през

третата година на обучение, формирането на знания, умения и отношения се осъществяват на емпирико-описателно равнище с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимото знание.

Съществена особеност на учебната програмата е табличното представяне, което дава възможност за подбор на методи и средства за постигане на очакваните резултати. Изборът на произведенията, чрез които се постигат целите на литературното обучение, е подпомогнат от тематичните кръгове, ценностно ориентирани към ромите и ромския език, приятелството, ученето, празниците.

Учебната програма за III клас или за третата година на обучение следва да се прилага съобразно образователните потребности на различните групи ученици чрез използване на гъвкави функционални решения за преподаване, учене и оценяване. Тази учебна програма осигурява възможност за изучаване на учебния предмет *майчин език* в зависимост от годината на обучение за ученици извън III клас при условията на Закона за предучилищното и училищното образование.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови знания
<p>I. ТОВА СЪМ АЗ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моето здраве. Части на тялото • Аз и моите приятели – външен вид, характер (основни понятия) 	<p>СЛУШАНЕ Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да разбира общо съдържание на кратък текст с обем до 60 думи по изучаваните тематични области, като се говори ясно, със стандартно произношение и характерна за езика интонация; • Да разбира елементарни полезни подробности от съдържанието на текст с обем до 60 думи по изучаваните тематични области, като се говори ясно, със стандартно произношение и характерна за езика интонация; • Да се ориентира в пространството, времето и числата до 100. 	<ul style="list-style-type: none"> • Местоимение – лични, показателни, притежателни • Съществителни имена – собствени, нарицателни, умалителни
<p>II. ТОВА Е МОЯТ СВЯТ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Моят дом – помещения и мебели • Моето училище – учебни предмети, дни на седмицата, числата до 100 	<p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Може да слуша съсредоточено; разбира несложни текстове на ромски език, записани на аудио/видео носители; • Слуша и изпълнява песни на ромски по определени теми. <p>ЧЕТЕНЕ Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да разбира общото съдържание на онагледен кратък текст с обем до 80 думи, отговарящ на тематичните области; 	<ul style="list-style-type: none"> • Числителни имена – бройни, редни • Съобщително изречение • Въпросително изречение

<ul style="list-style-type: none"> • Моята улица • В магазина 	<ul style="list-style-type: none"> • Да чете и рецитира стихотворения; • Спазва ударението и паузите при четене; 	
<p>III. АЗ ОПОЗНАВАМ И ОПАЗВАМ ПРИРОДАТА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Животните, растенията и тяхната среда • Аз опазвам природата 	<ul style="list-style-type: none"> • Да разбира текст на картички, кратки електронни съобщения и лични писма; • Да разбира кратка и несложна информация, като в повечето случаи тя е онагледена; • Да разбира несложни съобщения, указания и информация от учебника/учебната тетрадка. <p>ГОВОРЕНЕ При диалогична реч Ученикът може:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Възклицателно изречение • Определителен член • Частица за степенуване • Спомагателен глагол СЪМ • Диалог • Разговор
<p>IV. АЗ ОПОЗНАВАМ СВЕТА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Празници, типични за ромите • Моята ваканция • Моите интереси и хоби 	<ul style="list-style-type: none"> • Да води разговор по изучаваните тематични области, като задава и отговаря на елементарни въпроси; • Да изразява желанието си и конкретни свои потребности; • Да се включва в ролеви игри и ситуативни диалози; • Да използва несложни форми на вежливост; • Да се включва в отбелязването на годишнини по определен повод; • Да разграничава и употребява спомагателния глагол СЪМ в сегашно и минало време; • Да изказва благопожелания, свързани с празници и обичаи. 	<ul style="list-style-type: none"> • Герой, герои • Автор • Съобщение • Поздравителна картичка • Приказка • Стихотворение • Редактиране

<p>V. ЛИТЕРАТУРА, ФОЛКЛОР И ТРАДИЦИИ</p> <p>В определени уроци да има елементи и/или рубрика за културата на ромите, както и интегрирани въпроси и теми от областта на гражданското образование и устойчивото развитие. Да има активно приложение на информационните технологии в урочната дейност. Изкуствата и технологиите да са представени в дейностите.</p>	<p>При монологична реч Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да говори, макар и с паузи, по изучаваните тематични области; • Да разказва всекидневните си дейности; • Да описва предмети и явления, хора, животни, обстановка; • Да произнася правилно звуковете на ромски език; • Да рецитира стихотворения, да отгатва гатанки, да изпълнява песни на ромски език; <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Може да разграничава гласни и съгласни звукове; • Разпознава печатни и ръкописни букви; • Умее да употребява свободно и правилно в речта си съществителни собствени и нарицателни имена, умалително съществително, единствено и множествено число, определителен член, местоимения и числителни имена; • Може да разграничава и да употребява правилно прилагателни имена и да ги степенува; • Може да разказва по картина или серия от картини. <p>ПИСАНЕ</p> <p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да пренася правилно части от думи; • Да пише графически правилно и четливо; • Да пише правилно под диктовка; • Да преписва точно кратък текст; • Може да разграничава и употребява адекватно в писмената си реч думите според значението им; • Да пише кратък текст с обем до 20 думи по изучаваните тематични области, като използва елементарни стандартни изрази и опори; • Да конструира думи, изрази и изречения; • Да употребява уместно главни букви; • Да пише правилно думи с правописни особености; 	<ul style="list-style-type: none"> • Фолклорна песен • Литературни и фолклорни текстове
--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Да разграничава и употребява правилно съобщителни, въпросителни и възклицателни изречения, единствено и множествено число, местоимения и числителни имена; • Да използва правописен речник; • Да използва правилно някои основни препинателни знаци; • Да оформя графически правилно началото и края на изречението; • Да преразказва писмено кратки и достъпни за възрастта литературни и фолклорни произведения; • Да предаде в писмена форма чута история. <p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да състави и напише поздравителна картичка по определен повод; • Да направи писмено описание на себе си и семейството; • Да преработва, да редактира текст, като внася промени в него. 	
--	---	--

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УЧЕБНИТЕ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишен брой часове за изучаване на учебния предмет в III клас или през третата година на обучение в избираемите учебни часове и/или факултативните учебни часове – 64.

Препоръчително разпределение на учебните часове

За нови знания	50%
За упражнения, преговор, обобщение и практически дейности	50%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Проследяването на напредъка на всеки ученик се основава на писмени и устни форми на проверка, които се прилагат в съответствие с концепцията за формиращото оценяване.

Самостоятелни писмени работи, които са изпълнени в рамките на един учебен час, се оценяват след коментар на типичните за класа грешки. Оценяването се извършва по предварително установени и обсъдени с учениците критерии за оценка.

В началото на учебната година се провежда писмено изпитване за установяване на входното ниво на езиковите и на литературните компетентности, а в края на учебната година – на изходното ниво.

Текущи оценки за учебен срок	
Устни изпитвания и участия в работа в клас	минимум 1 оценка
Писмени изпитвания и домашни работи	минимум 1 оценка

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Примерни дейности и междупредметни връзки
<i>Умения за общуване на чужди езици</i>	<ul style="list-style-type: none"> • сравняване на примери с фонетични или графични различия.
<i>Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите</i>	<ul style="list-style-type: none"> • използване на числови данни от енциклопедии или учебници за съставяне на изречения и кратки текстове.
<i>Дигитална компетентност</i>	<ul style="list-style-type: none"> • четене от дисплей.
<i>Умения за учене</i>	<ul style="list-style-type: none"> • преобразуване на изречения от един вид в друг; • четене и рецитиране на литературни произведения в стихове; • изразително четене на художествен текст; • четене по роли на художествен текст; • подборно четене на епизоди от повествователен художествен текст; • съотнасяне на пословица към изучаван литературен и фолклорен текст; • откриване на описание в художествен текст; • откриване на изучавани фигури на речта (епитет, сравнение) в литературни и фолклорни произведения; • рисуване с думи на картини от изучаваното литературно или фолклорно произведение; • извличане на конкретна информация от художествен и от нехудожествен текст; • преразказване на чужд текст по предварително подготвен план; • оценяване съдържанието, езика и структурата на текста чрез преки умозаключения и изводи;

	<ul style="list-style-type: none"> • преразказване съдържанието на художествен/нехудожествен повествователен текст. • коментиране на поведението и качествата на героите.
<i>Социални и граждански компетентности</i>	<ul style="list-style-type: none"> • използване на различни по цел на изказване изречения за защитаване на мнение; • използване на речевия етикет при поздравления и обръщения; • четене наум и на глас с ясно произношение и с подходящ темп и естествена интонация; • слушане на артистично изпълнение на художествени произведения.
<i>Инициативност и предприемчивост</i>	<ul style="list-style-type: none"> • планиране и организиране на работата по проект; • планиране и създаване на съчинение по преживяна случка, по въображение, по словесна опора; • представяне на личен проект.
<i>Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество</i>	<ul style="list-style-type: none"> • подготовка и реализация на сценичното представяне на литературни и фолклорни произведения на различни култури; • афиш, костюми, декори и музикално оформление; • илюстриране на епизоди от изучавано литературно произведение със средства на различни изкуства; • устен разказ за прочетена книга.

Забележка: Посочените дейности са примерни и не изчерпват възможностите за изграждане на междупредметни връзки.